

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Zielonej Górze

LZG.411.003.02.2023

Pan
Władysław Dajczak
Wojewoda Lubuski

Lubuski Urząd Wojewódzki w Gorzowie
Wielkopolskim
ul. Jagiellończyka 8, 66-400 Gorzów
Wielkopolski

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/23/061 - Zapewnienie obywatelom miejsc schronienia w budowlach ochronnych na wypadek wystąpienia zagrożenia

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Lubuski Urząd Wojewódzki w Gorzowie Wielkopolskim (dalej: <i>urząd</i> lub <i>L UW</i>) ul. Jagiellończyka 8, 66-400 Gorzów Wielkopolski
Kierownik jednostki kontrolowanej	Władysław Dajczak, Wojewoda Lubuski (dalej: <i>wojewoda</i>), od dnia 15 stycznia 2020 r. W okresie od 12 listopada 2019 r. do 14 stycznia 2020 r. obowiązki <i>wojewody</i> pełnił Wojciech Perczak - Wicewojewoda Lubuski.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Zapewnienie warunków umożliwiających prawidłową realizację zadań dotyczących budownictwa ochronnego.2. Zapewnienie wystarczającej liczby odpowiednio utrzymanych i wyposażonych miejsc schronienia i ukrycia oraz przygotowanie się do ich zaopatrzenia w niezbędne środki na wypadek wystąpienia zagrożenia.3. Nadzór i kontrola realizacji zadań dotyczących przygotowania budowli ochronnych oraz prowadzenia ich ewidencji.
Okres objęty kontrolą	Lata 2020-2023 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych ¹) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały znaczenie dla przedmiotowej kontroli.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Zielonej Górze
Kontroler	Dariusz Obierzyński, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LZG/62/2023 z 12 czerwca 2023 r. (akta kontroli str. 1-2)

¹ Tj. do 21 września 2023 r.

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623. Dalej: *ustawa o NIK*.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Struktura organizacyjna LUW oraz zasoby kadrowe, umożliwiały prawidłową realizację zadań związanych z obroną cywilną, w tym budowlami ochronnymi. Wojewoda wyznaczył komórkę organizacyjną do realizacji tych zadań i zatrudnił wykwalifikowaną kadrę. Działania te nie przyczyniły się jednak do poprawy stanu zapewnienia mieszkańcom województwa lubuskiego dostępu do miejsc schronienia, bowiem według posiadanych przez LUW danych, w budowlach ochronnych (w schronach i ukryciach)⁴ w latach 2020-2021 schronienie mogło uzyskać jedynie ok. 0,5% mieszkańców województwa, a w roku 2022 ok. 0,4%⁵. Co również istotne spośród wszystkich 12 powiatów i dwóch miast na prawach powiatu w województwie lubuskim, na terenie pięciu powiatów nie było w ogóle budowli ochronnych. Powyższe - w ocenie NIK - oznacza bardzo ograniczone przygotowanie na wystąpienie zagrożenia.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Nie dostosowywano na bieżąco wewnętrznych dokumentów do zmieniających się przepisów prawa, tj. regulaminu organizacyjnego, regulaminu wydziału⁶, jak również zakresów czynności i odpowiedzialności pracowników.

Zadania związane z prowadzeniem zestawienia zbiorczego budowli ochronnych oraz ewidencji budowli ochronnych i ukryć do doraźnego przygotowania nie były wykonywane rzetelnie, gdyż nie obejmowały one kompletnych danych z uwagi na niewyegzekwowanie informacji od jednostek samorządu terytorialnego (dalej: *jsł*), co do ewidencji ukryć do doraźnego przygotowania.

Zaniechano również nadzoru nad sposobem przygotowania i aktualizacji ewidencji budowli ochronnych i ukryć do doraźnego przygotowania przez szefów obrony cywilnej *jsł* na terenie województwa.

W LUW wywiązywano się z obowiązku dokonywania ocen stanu przygotowań obrony cywilnej województwa, w których uwzględniano m.in. zagadnienia związane z budowlami ochronnymi.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej⁷ kontrolowanej działalności

OBSZAR

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Tj. schronów i ukryć w rozumieniu *Wytucznych Szefa Obrony Cywilnej Kraju* z 4 grudnia 2018 r. w sprawie zasad postępowania z zasobami budownictwa ochronnego (dalej: *wytuczne Szefa OC Kraju z 2018 r.*), wydanych na podstawie art. 17 ust. 4 pkt 2 i ust. 5 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2021 r. poz. 372, ze zm.) - ustawa uchylona z dniem 23 kwietnia 2022 r.

⁵ Liczba miejsc w budowlach ochronnych wg stanu na koniec 2020 r. - 4.770 osób, 2021 r. - 4.770 osób i na 30 czerwca 2023 r. - 3.571 osób. Liczba ludności województwa lubuskiego na koniec: 2020 r. - 993.329, 2021 r. - 985.487 i 2022 r. - 979.976.

⁶ Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego LUW.

⁷ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

1. Zapewnienie warunków umożliwiających prawidłową realizację zadań dotyczących budownictwa ochronnego

Opis stanu faktycznego

1.1. W okresie objętym kontrolą wojewoda oraz urząd funkcjonowały na podstawie (1) ustawy o wojewodzie i administracji rządowej w województwie⁸; (2) statutu⁹; (3) regulaminu¹⁰; oraz (4) „pozostałych aktów prawa wewnętrznego” określających funkcjonowanie LUW. Pracownicy LUW wykonywali swoje zadania w oparciu o zakresy obowiązków przypisanych do ich stanowisk.

Ustawa o wojewodzie i administracji rządowej w województwie, a także statut nie zawierały bezpośrednich odniesień do zadań wojewody oraz LUW związanych z budowlami ochronnymi.

Zgodnie z regulaminem organizacyjnym LUW, sprawy związane z zabezpieczeniem miejsc schronienia w budowlach ochronnych, w okresie objętym kontrolą realizował wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego (dalej: WBiZK). Do wydziału należały sprawy z zakresu planowania i koordynowania przedsięwzięć dotyczących bezpieczeństwa publicznego, zarządzania kryzysowego, ochrony ludności, sprawy obronne, planowania i koordynowania przedsięwzięć związanych z funkcjonowaniem systemu powiadamiania ratunkowego oraz realizacja zadań z zakresu ratownictwa medycznego przypisanych do kompetencji wydziału, a w szczególności: realizowanie zadań z zakresu ochrony infrastruktury krytycznej, koordynowanie zadań związanych z przygotowaniem głównego i zapasowego stanowiska kierownika wojewody oraz współdziałanie w organizacji ich funkcjonowania, dokonywanie oceny stanu przygotowań obrony cywilnej województwa, sporządzanie i uzgadnianie programów doskonalenia obrony cywilnej województwa, ich aktualizowanie i nadzór nad realizacją przedsięwzięć rzeczowo-finansowych ujętych w tych programach, ustalanie zadań w zakresie obrony cywilnej i zarządzania kryzysowego dla jednostek samorządu szczebla powiatowego, opracowanie i bieżąca aktualizacja Wojewódzkiego Planu Obrony Cywilnej oraz nadzorowanie, koordynowanie opracowania i uzgadniania powiatowych planów OC, zarządzanie, organizowanie i prowadzenie szkoleń, ćwiczeń i treningów z zakresu obronności, obrony cywilnej i reagowania na potencjalne zagrożenia, opiniowanie projektów planów zagospodarowania przestrzennego pod kątem potrzeb zarządzania kryzysowego i obrony cywilnej, sprawowanie nadzoru nad przygotowaniem i zapewnieniem funkcjonowania budowli ochronnych i urządzeń specjalnych, a także obiektów i urządzeń na potrzeby zarządzania kryzysowego oraz kierowania obroną cywilną województwa, planowanie i dysponowanie środkami finansowymi przeznaczonymi na zadania obronne, obrony cywilnej i zarządzania kryzysowego, planowanie i prowadzenie kontroli stanu realizacji zadań obronnych, obrony cywilnej i zarządzania kryzysowego.

Natomiast z regulaminu wewnętrznego WBiZK¹¹ wynikało m.in., że wydzielono m.in. oddział Planowania Cywilnego, Ochrony Ludności i Spraw Obronnych, do którego zadań należały m.in. sprawy wynikające z pełnienia przez wojewodę funkcji Szefa Obrony Cywilnej Województwa, a także związane z pozamilitarnymi przygotowaniem obronnymi, których koordynatorem jest wojewoda, prowadzonymi w celu

⁸ Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz.U. z 2023 r. poz. 190) - dalej: *ustawa o wojewodzie i administracji rządowej w województwie*.

⁹ Statut Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wielkopolskim nadany przez Wojewodę Lubuskiego zarządzeniem Wojewody Lubuskiego z 26 lutego 2016 r. (ze zm.), dalej: *statut*.

¹⁰ Regulamin Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wielkopolskim nadany przez Wojewodę Lubuskiego zarządzeniem Wojewody Lubuskiego z 11 maja 2016 r. (ze zm.).

¹¹ Załącznik do zarządzenia nr 37 dyrektora Generalnego z dnia 21 grudnia 2021 r. Wcześniej obowiązywało Zarządzenie nr 21 dyrektora Generalnego LUW z 27 czerwca 2019 r. i Zarządzenie nr 7 dyrektora Generalnego LUW z 16 marca 2021 r.

funkcjonowania administracji publicznej w województwie i realizacji powierzonych jej zadań w okresie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny.

W skład ww. oddziału weszły stanowiska pracy, którym przypisano m.in. zadania:

- a) kierownik oddziału: koordynowanie prac przy opracowaniu i nadzorowaniu aktualizacji planu zarządzania kryzysowego, planu obrony cywilnej, sprawowanie nadzoru nad realizacją przedsięwzięć rzeczowo-finansowych ujętych w programie doskonalenia obrony cywilnej, sprawowanie merytorycznej kontroli wykorzystania środków finansowych na zadania obronne, obrony cywilnej, zarządzania kryzysowego, prowadzenie kontroli wykonania zadań obrony cywilnej i zadań obronnych przez jednostki samorządu terytorialnego, nadzorowanie realizacji zadań z zakresu ochrony infrastruktury krytycznej, prowadzenie szkoleń pracowników jednostek samorządu terytorialnego z zakresu obrony cywilnej i zarządzania kryzysowego;
- b) stanowisko ds. planowania cywilnego: opracowanie i bieżąca aktualizacja wojewódzkiego planu obrony cywilnej oraz nadzór i koordynacja opracowania powiatowych planów obrony cywilnej, prowadzenie spraw związanych z ochroną infrastruktury krytycznej;
- c) stanowisko ds. finansowych: planowanie, podział i nadzorowanie wykorzystania środków finansowych na realizację zadań obronnych, obrony cywilnej, zarządzania kryzysowego;
- d) stanowisko ds. ochrony ludności: dokonywanie oceny stanu przygotowań obrony cywilnej województwa, sporządzanie i uzgadnianie programów doskonalenia obrony cywilnej i zarządzania kryzysowego, ich aktualizowanie i nadzór nad realizacją przedsięwzięć rzeczowo-finansowych ujętych w tych programach, ustalanie zadań w zakresie obrony cywilnej i zarządzania kryzysowego dla organów samorządu terytorialnego szczebla powiatowego;
- e) stanowisko ds. ochrony ludności i logistyki: sprawowanie nadzoru nad przygotowaniem i zapewnieniem funkcjonowania budowli ochronnych i urządzeń specjalnych, a także obiektów i urządzeń na potrzeby zarządzania kryzysowego oraz kierowania obroną cywilną województwa, sprawowanie nadzoru w zakresie tworzenia i przygotowania do działania formacji obrony cywilnej, prowadzenie dokumentacji magazynowej sprzętu i materiałów znajdujących się na stanie Wojewódzkiego Magazynu Sprzętu OC, współudział w opracowaniu wojewódzkiego planu obrony cywilnej oraz współudział w opracowaniu oceny stanu przygotowania obrony cywilnej w województwie lubuskim;
- f) stanowisko ds. szkolenia obronnego i militaryzacji: opracowanie wieloletnich programów szkolenia obronnego w województwie, opracowanie projektów wytycznych *wojewody* na dany rok, do szkolenia obronnego dla administracji samorządowej, jednostek organizacyjnych wykonujących zadania obronne, administracji zespolonej i niezespolonej oraz przedsiębiorców, opracowanie rocznych planów szkolenia obronnego i uzgadnianie planów szkolenia jednostek samorządu terytorialnego oraz jednostek dla których *wojewoda* jest koordynatorem szkolenia obronnego, koordynacja administracyjno-techniczna lokalizacji przeznaczonych na zapasowe miejsca pracy *wojewody*, opiniowanie projektów planów zagospodarowania przestrzennego pod kątem potrzeb obronnych, zarządzania kryzysowego i obrony cywilnej;
- g) stanowisko ds. uzupełnienia potencjału obronnego: koordynacja zadań związanych z przygotowaniem głównego stanowiska kierowania *wojewody*

w stałej siedzibie i w zapasowym miejscu pracy oraz zapasowego stanowiska kierowania, uzgadnianie lokalizacji i nadzór nad przygotowaniem zapasowego miejsca pracy kierowników zespolonych służb, inspekcji i straży działających pod zwierzchnictwem wojewody oraz organów wykonawczych samorządu terytorialnego.

Zadania te wyszczególnione zostały w indywidualnych zakresach czynności i odpowiedzialności pracowników.

W okresie objętym kontrolą zadania związane z OC wykonywało siedmiu pracowników oddziału Planowania Cywilnego Ochrony Ludności i Spraw Obronnych, przy czym zadania związane z budowlami ochronnymi wykonywał jeden pracownik (tj. zatrudniony na stanowisku ds. ochrony ludności i logistyki).

Pracownicy WBiZK zajmujący się realizacją zadań z zakresu ochrony ludności i obrony cywilnej uczestniczyli w szkoleniu obejmującym tematykę budowli ochronnych organizowanym przez Komendę Główną Państwowej Straży Pożarnej. Ponadto w 2021 r. pracownicy LUW¹² wzięli udział w Wyższym Kursie Obronnym organizowanym przez Akademię Sztuki Wojennej, w ramach którego omawiano kwestie dotyczące obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności oraz infrastruktury krytycznej, a także obrony cywilnej.

Z dniem 23 kwietnia 2022 r., wraz z wejściem w życie ustawy o obronie Ojczyzny i uchyleniem przepisów regulujących sprawy obrony cywilnej, nie dokonano zmian w regulaminie i odpowiednio w zakresach obowiązków pracowników LUW, co zostało szerzej opisane w dalszej części wystąpienia w sekcji: *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Odnosząc się do realizacji zadań OC po 23 kwietnia 2022 r. odnośnie dokumentowania sprawowanego nadzoru i kontroli np. w zakresie ewidencji budowli i ukryć, a także zadania określonego w art. 30 ust. 2 pkt 5 ustawy o obronie Ojczyzny¹³ (*wojewoda organizuje wykorzystanie miejscowych sił i środków na potrzeby obronności państwa i obszaru województwa, w tym ochrony ludności oraz dóbr materialnych i kultury przed środkami rażenia, jak również niesienia pomocy poszkodowanym*) wojewoda wyjaśnił m.in., że ww. przepis obejmuje nie tylko budowle ochronne, ale bardzo szerokie spektrum zadań obronnych nałożonych na wojewodę w toku niejawnego procesu planowania operacyjnego. Zatem przywołany przepis z ustawy o obronie Ojczyzny nie może stanowić regulacji materialnoprawnej do sporządzenia dokumentacji odnośnie sprawowanego nadzoru i kontroli w zakresie ewidencji budowli ochronnych i ukryć.

Ponadto wojewoda wyjaśnił, że (...) *od dnia 23 kwietnia 2022 r. po wejściu w życie ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny wszystkie akty prawne i wytyczne dotyczące zadań obrony cywilnej przestały obowiązywać co skutkuje brakiem realizacji przedmiotowych zadań. Realizowane są i finansowane zadania z zakresu zarządzania kryzysowego i ochrony ludności na podstawie ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (...)*.

(akta kontroli str. 3-129, 130-232, 459-469, 474-509, 611-613, 729, 801-806, 808-811, 820-821)

1.2. W okresie objętym kontrolą w LUW rozpatrzono 217 wniosków¹⁴ organów *jest* dotyczących uzgodnień projektów miejscowych planów zagospodarowania

¹² Dyrektor Generalny, dyrektor Biura Organizacji i Kadr, dyrektor Biura Wojewody, dyrektor Wydziału Programów Europejskich i Rządowych oraz dyrektor Wydziału Nadzoru i Kontroli.

¹³ Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2022 r. poz. 2305, ze zm.), dalej *ustawa o Obronie Ojczyzny*.

¹⁴ Złożonych zgodnie z art. 17 pkt 6 lit. b ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. W 2020 r. - 66, w 2021 r. - 70, w 2022 r. - 61 i w 2023 r. (na 30 czerwca) - 20.

przestrzennego¹⁵ (dalej: *mpzp*) Wszystkie wnioski zostały zaopiniowane przez wojewodę pozytywnie i bez uwag.

Analiza zbadanej próby¹⁶ miejscowych planów przekazanych wojewodzie w ramach uzgodnienia projektów badanych planów potwierdziła, że wojewoda nie odnosił się do uwzględnienia potrzeb obronności i bezpieczeństwa państwa. Z opisów zawartych w przedłożonych projektach nie wynikało bezpośrednie odniesienie się do kwestii związanych z potrzebami obronności i bezpieczeństwa państwa, które wskazywałyby na konieczność innej niż pozytywna opinii wojewody.

Każdorazowo w odpowiedziach kierowanych do kierowników jednostek samorządowych, *LUW* nie wnosił uwag i zastrzeżeń do przedłożonych projektów *mpzp*. Przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego prosił jedynie o branie pod uwagę planu zarządzania kryzysowego dla danego miasta czy gminy.

W zakresie opiniowania i uzgadniania *mpzp* odnośnie bezpieczeństwa ludności i obrony cywilnej pracownik (zatrudniony na stanowisku ds. ochrony ludności i logistyki) wyjaśnił, że nie proceduje tych spraw w tym temacie, a propozycje zamieszczania odpowiedzi w zakresie brania pod uwagę planu zarządzania kryzysowego dla danego miasta czy gminy odnosiły się głównie do terenów zalewowych.

W okresie objętym kontrolą do *LUW* wpłynęło 1.097 uchwał rad gmin dotyczących *mpzp*, które przedkładano wojewodzie w celu dokonania oceny prawnej w ramach nadzoru nad działalnością gminną sprawowanego na podstawie przepisów ustawy o samorządzie gminnym¹⁷. Wojewoda stwierdził nieważność, w całości lub w części, 25 uchwał, a WSA 27 uchwał. W żadnym z tych przypadków przyczyna stwierdzenia nieważności uchwał nie była związana z kwestiami potrzeb obronności i bezpieczeństwa państwa, OC lub budowli ochronnych.

(akta kontroli str. 458, 600-601, 726-728, 792-794B, 822-850, 852)

Wojewoda wyjaśnił, że (...) w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w art. 1 ust. 2 pkt 8 stwierdzono, że cyt. "w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa. W ustawie nie określono, co to są potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa. W art. 15 ust. 2 określono obowiązkowy katalog elementów, z których ma się składać plan miejscowy. Wśród obowiązkowych elementów planu miejscowego nie wymieniono potrzeb obronności i bezpieczeństwa państwa. Jedyne miejsce w ww. ustawie, gdzie jest szerzej mowa o potrzebach obronności i bezpieczeństwa państwa w zakresie uchwalania planów miejscowych jest art. 15 ust. 3 pkt 4b, zgodnie z którym w planie miejscowym określa się w zależności od potrzeb granice terenów (...) decyzji lokalizacyjnych wydanych przez Komisję Planowania przy Radzie Ministrów w związku z realizacją inwestycji w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa. Biorąc powyższe pod uwagę, informuję, że w przepisach powszechnie obowiązujących (rangi ustawowej) nie określono co to są potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa dlatego Wojewoda nie mógł stwierdzać nieważności planów miejscowych w całości lub w części. Wojewoda nie ma prawa nadinterpretować przepisów ustawowych w przypadku, gdy ustawodawca nie określił co to są potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa. Nie było innych przyczyn takiego postępowania.

¹⁵ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023 r. poz. 977, ze zm.).

¹⁶ Pięć losowo wybranych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

¹⁷ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40, ze zm.), dalej *ustawa o samorządzie gminnym*.

(akta kontroli str. 801-806)

1.3. W okresie objętym kontrolą wojewoda nie planował i nie realizował inwestycji budynków użyteczności publicznej.

(akta kontroli str. 427)

1.4. Stosownie do wymogu wynikającego z § 3 pkt 2 rozporządzenia w sprawie działania szefów OC¹⁸ wojewoda, jako Szef Obrony Cywilnej Województwa, opracował Plan obrony cywilnej (dalej: POC).

W POC nie odnoszono się i nie przytaczano zapisów Wytocznych Szefa Obrony Cywilnej Kraju z 4 grudnia 2018 r. w sprawie zasad postępowania z zasobami budownictwa ochronnego.

Wskazano m.in. na przedsięwzięcia związane z budownictwem ochronnym, do których zaliczono: [1] sprawdzenie/kontrola stanu technicznego budowli ochronnych i ukryć dla ludności; [2] gotowość techniczno-eksploatacyjna budowli i ukryć; [3] naprawa lub modernizacja budowli ochronnych i budowa ukryć na terenach zagrożonych lub objętych działaniami wojennymi; [4] budowa ukryć dla ludności; [5] opróżnienie pomieszczeń wytypowanych na zastępcze budowle ochronne i doprowadzenie ich do gotowości techniczno-eksploatacyjnej.

POC został w 2013 r. opracowany przez dyrektora WBiZK, uzgodniony z m.in. z Szefem OC i kierownikami wybranych służb województwa lubuskiego i zatwierdzony przez wojewodę w dniu 20 października 2014 r.¹⁹

Na potrzeby opracowania planów OC powiatów i gmin, wojewoda jako Szef Obrony Cywilnej Województwa zarządzeniem nr 171 z 25 kwietnia 2012 r. wydał wytyczne w sprawie zasad opracowania planu obrony cywilnej powiatów i gmin. Z ww. zasad wynika m.in., że plan obrony cywilnej, przed zatwierdzeniem, wymaga uzgodnienia z nadrzędnym organem obrony cywilnej oraz innymi organami i podmiotami (tylko w części ich dotyczącej). Ponadto plan obrony cywilnej podlega bieżącej aktualizacji, nie rzadziej niż co dwa lata, a fakt dokonania aktualizacji oraz jej zakres odnotowuje się w rejestrze zmian. W przypadku zmian obejmujących więcej niż 50% danych w dokumencie wykonują się nowy plan.

W latach 2020-2021 wprowadzono następujące zmiany do POC:

- 19 lutego 2020 r. na stronie 61 dokonano aktualizacji danych dotyczących składu zespołu WZZK;
- 8 kwietnia 2021 r. na stronach 42-46 dokonano aktualizacji formacji obrony cywilnej;
- 15 kwietnia 2021 r. na stronach 12 i 41 dokonano aktualizacji danych;
- 21 kwietnia 2021 r. na stronach 48, 49, 50 i 51 dokonano aktualizacji danych sił i środków inspekcji, straży oraz wojewódzkiego magazynu przeciwpowodziowego;
- 10 maja 2021 r. na stronach 53 i 61 dokonano aktualizacji danych dotyczących zespołu WZKK;

¹⁸ Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin (Dz. U. z 2002 r. Nr 96 poz. 850, ze zm. - uchylone z dniem 23 kwietnia 2022 r.), dalej: *rozporządzenie w sprawie działania szefów OC*.

¹⁹ Zarządzeniem Wojewody Lubuskiego - Szefa Obrony Cywilnej Województwa z dnia 30 października 2014 r. wprowadzono do użytku Plan Obrony Cywilnej Województwa Lubuskiego.

- 26 listopada 2021 r. na stronie 3 (informacje uzupełniające do Planu Obrony Cywilnej Województwa Lubuskiego) dokonano aktualizacji tabeli dotyczącej miejsc czasowego pobytu osób poszkodowanych.

Dyrektor wyjaśnił, że (...) zgodnie z § 15 załącznika do zarządzenia nr 171 Wojewody Lubuskiego Szefa Obrony Cywilnej Województwa z 25 kwietnia 2012 r. w sprawie zasad opracowania planu obrony cywilnej powiatów i gmin, Plan Obrony Cywilnej podlega bieżącej aktualizacji, nie rzadziej niż co dwa lata. Fakt ten odnotowuje się w rejestrze zmian znajdującym się w w/w planie. W przypadku zmian obejmujących więcej niż 50% danych w dokumencie wykonuje się nowy plan, który należy uzgodnić. Aktualizacje przeprowadzane w Planie Obrony Cywilnej nie przekraczały ponad połowy zmiany zawartych w nim danych, więc nie podlegały uzgodnieniu.

(akta kontroli str. 233-309, 586-599, 722-725)

Zgodnie § 3 pkt 3 oraz § 5 ust. 1 rozporządzenia w sprawie działania szefów OC, w LUW każdorazowo opracowano roczne plany działania w zakresie obrony cywilnej (lata 2020-2022) i wieloletni plan działania - Program doskonalenia obrony cywilnej (lata 2017-2026).

(akta kontroli str. 310-326, 327-350)

Ponadto corocznie (lata 2021-2022) wojewoda - Szef Obrony Cywilnej Województwa wydawał dla prezydentów i starostów wytyczne do działalności w zakresie obrony cywilnej i zarządzania kryzysowego wraz z kalendarzowym planem działania.

W celu zapewnienia właściwego poziomu przygotowań obrony cywilnej w poszczególnych latach, wskazywano m.in. potrzebę zapewnienia w budżetach jednostek samorządu terytorialnego środków finansowych na potrzeby ochrony ludności, a także weryfikację istniejących oraz ujętych w dokumentach planistycznych zasobów budownictwa ochronnego, w szczególności w zakresie ich ilości, stanu technicznego i możliwości wykorzystania w warunkach zagrożeń.

Dyrektor wyjaśnił, że Wojewoda każdego roku w wydawanych wytycznych dla powiatów do działalności w zakresie OC i ZK wskazywał na konieczność zabezpieczania odpowiednich środków finansowych na powyższe działania. Zarządy powiatów kierowały się swoimi priorytetami w planowaniu wydatków budżetowych i nie zawsze brano pod uwagę zalecenia wojewody. Na szczeblu województwa nie planowano wydatków na remonty i prace konserwacyjne budowli ochronnych ze względu na brak podstaw prawnych do realizacji przedmiotowych działań. Nie można ubiegać się i wydatkować środków finansowych z budżetu państwa na zadanie nie mające podstawy prawnej. Ponadto § 79 wytycznych SOCK z dnia 04 grudnia 2018 r. w sprawie zasad postępowania z zasobami budownictwa ochronnego określono, że nie planuje się środków finansowych na dofinansowanie remontów i prac konserwacyjnych. Finansowanie tych zadań jest obowiązkiem właściciela lub zarządcy obiektu. Analizę i weryfikację budowli ochronnych prowadzono na podstawie corocznych informacji ze starostw powiatowych przesyłanych w ramach oceny stanu realizacji zadań OC. Stosowne informacje przesyłano corocznie do SOCK. Ponadto zgodnie z wytycznych SOCK z dnia 04 grudnia 2018 r. prowadzono ewidencję budowli ochronny i ukryć na terenie województwa w formie tabelarycznej.

(akta kontroli str. 618-673, 722-725)

1.5. Z zapisów POC wynika m.in., że określone zostały zadania i obowiązki osób i podmiotów, którym powierzono realizację zadań obrony cywilnej, stworzono procedury związane z podnoszeniem gotowości, ustalono zakres i harmonogram realizacji zadań przewidzianych dla obrony cywilnej województwa w okresie osiągnięcia stanów gotowości obronnej, a w ramach planowania i organizowania

budowali ochronnych wskazano na charakterystykę tych budowli na terenie województwa wg stanu na 31 grudnia 2012 r. Z dokumentu wynika m.in., że na terenie województwa umiejscowiono 1 schron dla 300 osób i 45 miejsc ukrycia dla 3.981 osób, w tym m.in. 31 miejsc na terenie Gorzowa Wlkp. dla 2.809 osób. W zakresie stanu technicznego wskazano (stan na 2013 r.), że dwie budowle były w bardzo dobrym stanie technicznym, 41 budowli w dobrym stanie, jedna w pełni sprawna, jedna w stanie dostatecznym i jedna, która nie posiadała ustalonego stanu technicznego.

Tymczasem ze sprawozdania dotyczącego charakterystyki istniejących zasobów budownictwa ochronnego w województwie lubuskim sporządzonego na koniec grudnia 2020 r. i 2021 r. wynika m.in., że na 41 budowli ochronnych 35 to budowle wymagające remontu. Z wykazu budowli ochronnych województwa wynika, że na 36 pozycji²⁰ trzy były modernizowane (2002 r., 2006 r. i 2012 r.), w dwóch przypadkach brak było danych odnośnie modernizacji, a w pozostałych przypadkach obiekty nie były modernizowane (31 szt.).

Ponadto w *POC* określono szczegółowo zadania i obowiązki osób oraz podmiotów, którym powierzono realizację zadań obrony cywilnej w zakresie m.in. przygotowania budowli ochronnych oraz ukryć doraźnych dla ludności. Do zadań *województwa* (organu obrony cywilnej) zaliczono m.in.:

- sprawdzenie/kontrola stanu technicznego budowli ochronnych i ukryć dla ludności;
- gotowość techniczno-eksploatacyjna budowli i ukryć;
- naprawa lub modernizacja budowli ochronnych i budowa ukryć na terenach zagrożonych lub objętych działaniami wojennymi;
- budowa ukryć dla ludności;
- opróżnienie pomieszczeń wytypowanych na zastępcze budowle ochronne i doprowadzenie ich do gotowości techniczno-eksploatacyjnej.

Dane *LUW* wskazują, że liczba budowli oraz liczba miejsc w tych budowlach uległa zmniejszeniu, w *POC* z 2013 r. podano, że było 46 budowli dla 4.281 osób, podczas gdy z bieżącej ewidencji wynika, że liczba budowli ochronnych wynosiła 36 dla 3.571 osób.

(akta kontroli str. 233-309, 386-419, 420-453, 457, 614-615, 616-617)

W corocznych planach działania w zakresie obrony cywilnej określono m.in. kierunki realizacji zadań:

- doskonalenie działań w zakresie planowania zadań oraz wzmocnienia struktur obrony cywilnej;
- inicjowanie i rozwijanie współpracy pomiędzy podmiotami realizującymi zadania obrony cywilnej;
- prowadzenie kontroli w zakresie zadań obrony cywilnej;
- współpraca i wdrażanie nowych regulacji prawnych i aktów urzędowych dotyczących obrony cywilnej;
- angażowanie jednostek organizacji pozarządowych w przygotowaniu do realizacji zadań ochrony ludności i obrony cywilnej.

W ww. planach nie wskazano działań w zakresie zapewnienia obywatelom miejsc schronienia w budowlach ochronnych na wypadek wystąpienia zagrożenia.

²⁰ Lata budowy 1936 - 1995.

W grudniu 2016 r. opracowano również „Program doskonalenia obrony cywilnej na lata 2017-2026”²¹. Program został opracowany przez dyrektora WBiZK, zatwierdzony przez wojewodę, zaopiniowany pozytywnie przez Szefa Obrony Cywilnej Kraju (14 grudnia 2016 r.) i 20 grudnia 2016 r. zaakceptowany przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

W sporządzonym Programie doskonalenia obrony cywilnej na lata 2017-2026 w zakresie budowli ochronnych wskazano, że wyposażenie i stan techniczny sprzętu znajdującego się w budowlach ochronnych zdekaptalizował się ze względu na brak remontów i konserwacji, głównie z powodu braku środków finansowych w budżecie samorządów. Z programu wynika, że specjalistyczny sprzęt ochronowy i inne stałe urządzenia w większości wymagają remontu, konserwacji lub wymiany, a brak aktualnych przepisów prawnych doprowadził do sytuacji, że budowle ochronne są niedoinwestowane.

W ww. programie podano, że według stanu na 2016 r. w województwie lubuskim było 47 budowli ochronnych dla 4.567 osób, z czego jeden schron dla 300 osób i 46 ukryć dla 4.267 osób. Z wyszczególnionej powyżej liczby budowli ochronnych znaczna większość tych budowli wybudowana została w latach 60-tych, a osiem wymagało remontu.

Opracowany w 2016 r. Program doskonalenia OC zakładał m.in., że „w latach 2017-2026 na remont lub przebudowę Stanowisk Kierowania przeznaczone będzie 300 tys. zł²² w 2021 r., natomiast nie zaplanowano żadnych środków na utrzymanie budowli ochronnych²³.

W zakresie wydatków poniesionych na zadania związane z OC ustalono, m.in. że:

- w 2020 r. z zaplanowanych 264 tys. zł wydatkowano 263,8 tys. zł (99,9%), m.in. na ubezpieczenie sprzętu będącego na wyposażeniu magazynu OC, zakup książek i pomocy naukowych nt. obrony cywilnej i zarządzania kryzysowego, przygotowanie materiałów popularyzacyjnych, przekazaniu powiatom dotacji celowej na modernizację i konserwację systemu łączności radiowej, zakup namiotów pneumatycznych.

- w 2021 r. z zaplanowanych 274 tys. zł wydatkowano 273,7 tys. zł (99,9%), m.in. wydatki bieżące 239,4 tys. zł (plan 239,6 tys. zł) na ubezpieczenie sprzętu będącego na wyposażeniu magazynu OC, zakup książek i pomocy naukowych nt. obrony cywilnej i zarządzania kryzysowego, przygotowanie materiałów popularyzacyjnych, przekazaniu powiatom dotacji celowej na modernizację i konserwację systemu łączności radiowej, przeprowadzenie szkoleń z zakresu obrony cywilnej, oraz na wydatki majątkowe 34,3 tys. zł (plan 34,4 tys. zł) na zakup myjek ciśnieniowych do usuwania lodu i zanieczyszczeń przy zbiornikach z tlenem medycznym w podmiotach leczniczych w związku z epidemią COVID -19;

- w 2022 r. z zaplanowanych 303 tys. zł, w tym na dotacje na zadania bieżące dla powiatów 80 tys. zł. (modernizacja i konserwacja systemu ostrzegania i alarmowania ludności) wydatkowano 297 tys. zł (99%), w tym 74 tys. zł w ramach dotacji i 223 tys. zł na zadania bieżące: na ubezpieczenie sprzętu będącego na wyposażeniu magazynu OC, zakup książek i pomocy naukowych nt. obrony cywilnej i zarządzania kryzysowego, przygotowanie materiałów popularyzacyjnych i przeprowadzenie szkoleń z zakresu obrony cywilnej.

(akta kontroli str. 310-326, 614-615, 616-617)

²¹ Dalej: Program doskonalenia OC.

²² Dział 754, Rozdział 75421.

²³ Dział 754, Rozdział 75414.

1.6. W okresie kontrolowanym brak było planowanych i poniesionych kosztów na bieżące utrzymanie i remonty schronów i ukryć. W ramach działu 754 (Bezpieczeństwo Publiczne i Ochrona Przeciwpożarowa), rozdziału 75414 (Obrona Cywilna) § 2110 przekazano dotacje celowe z budżetu państwa na zadania bieżące z zakresu administracji rządowej realizowane przez powiaty (modernizację i konserwację systemu ostrzegania i alarmowania ludności). Plan na lata 2020-2023 (I półrocze) zakładał udzielenie dotacji dla wszystkich (14) powiatów w kwotach od 3.000 zł, a w 2023 r. od 3.500 zł do 11.000 zł w łącznej rocznej wysokości 80.000 zł. Wykonanie w poszczególnych latach wyniosło: w 2020 r. - 76.993,40 zł (96,24%), w 2021 r. - 79.996,50 zł (99,99%) i w 2022 r. - 74.455,68 zł (93,07%).

W ww. rozdziałach nie były uruchamiane środki z rezerw celowych.

(akta kontroli str. 351-385, 392, 426, 813)

1.7. W kwestii problemów i trudności związanych z realizacją zadań w ramach zarządzania kryzysowego i ochrony ludności (obrony cywilnej) wojewoda wskazał: *W realizacji zadań w zakresie zarządzania kryzysowego nie ma większych trudności, zadania realizowane są na podstawie ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (...). Natomiast w realizacji zadań w zakresie obrony cywilnej do 22 kwietnia 2022 r. zadania były realizowane na podstawie ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony RP oraz Rozporządzenia RM z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania SOCK, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin. Ww. akty prawne nie dawały uprawnień dla wojewody do kontroli realizacji zadań OC przez gminy, nie określały sposobu finansowania utrzymania budowli ochronnych. Jedynie wytyczne SOCK z dnia 04 grudnia 2018 r. określały, że finansowanie remontów i prac konserwacyjnych realizują właściciele lub zarządcy obiektów budowlanych.*

(akta kontroli str. 801-806)

Stwierdzona
nieprawidłowość

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość.

Mimo wejścia w życie z dniem 23 kwietnia 2022 r. ustawy o obronie Ojczyzny i uchyleniem przepisów regulujących sprawy obrony cywilnej, nie dokonano zmian w regulaminach i odpowiednio w zakresach obowiązków pracowników LUW.

(akta kontroli str. 3-129, 130-232, 611-613)

W sprawie rocznego opóźnienia w przygotowaniu i skierowaniu zmian w regulaminie organizacyjnym dyrektor WBiZK²⁴ wyjaśnił, że (...) wejście w życie z dniem 23 kwietnia 2022 r. ustawy o obronie Ojczyzny spowodowało uchylenie przepisów ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP odnoszących się do obrony cywilnej. Nie determinowało to jednak natychmiastowego wykreślenia wszystkich zadań z zakresu OC z regulaminu Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego LUW, co powodowało by wykreślenie przedmiotowych zadań z zakresów obowiązków służbowych poszczególnych pracowników wydziału. Brak wcześniejszych propozycji zmian w regulaminie wynikał również z pisma z dnia 2 czerwca 2022 r. otrzymanego z MSWiA dotyczącego realizacji zadań OC po wejściu w życie ustawy o obronie Ojczyzny (...). Ponadto w latach 2022-2023 na szczeblu rządowym trwały intensywne prace nad ustawą o ochronie ludności oraz stanie klęski żywiołowej, której projekt powstał 20 lutego 2023 r. Zakładaliśmy, że zostanie on uchwalony przez Sejm RP,

²⁴ Zgodnie z regulaminem organizacyjnym LUW oraz regulaminem wewnętrznym WBiZK do zadań dyrektora należy m.in. kierowanie pracą wydziału zgodnie z przepisami prawa, informowanie wojewody i dyrektora Generalnego o wykonaniu zadań i potrzebach wydziału oraz podejmowanie inicjatyw zmierzających do usprawnienia i poprawy efektywności pracy wydziału.

jednak tak się nie stało. Dlatego w kwietniu 2023 r. złożyliśmy propozycje zmian do regulaminu wewnętrznego WBiZK LUW.

Jak wyjaśnił wojewoda (...) propozycje zmian do regulaminu Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego przekazał do Biura Organizacji i Kadr w miesiącu kwietniu 2023 r. Sprawa jest procedowana i niebawem zmiany będą wykonane.

(akta kontroli str. 801-807, 814-818)

OCENA CZĄSTKOWA

W okresie objętym kontrolą, zarówno struktura organizacyjna LUW, jak i jego zasoby kadrowe, umożliwiały prawidłową realizację zadań związanych z obroną cywilną, w tym budowlami ochronnymi, czego jednak nie zapewniono. Z opóźnieniem podjęto działania zmierzające do uaktualnienia regulaminu organizacyjnego i regulaminu wydziału oraz zakresów obowiązków pracowników.

OBSZAR

2. Zapewnienie wystarczającej liczby odpowiednio utrzymanych i wyposażonych miejsc schronienia i ukrycia oraz przygotowanie się do ich zaopatrzenia w niezbędne środki na wypadek wystąpienia zagrożenia

Opis stanu faktycznego

2.1. W kontrolowanym okresie (do 22 kwietnia 2022 r.) wojewoda nie utworzył²⁵ Stanowiska Kierowania OC ani Stanowiska Kierowania Zadaniemi Obronno-Mobilizacyjnymi²⁶, podczas gdy zalecenia w tym zakresie wynikały z *Wytucznych Szefa OC Kraju z 2018 r.* w sprawie zasad postępowania z zasobami budownictwa ochronnego.

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie przygotowania systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym²⁷ wojewoda, na potrzeby obronne, w tym zarządzania kryzysowego stworzył i utrzymywał (1) Zapasowe Miejsce Pracy²⁸ (dokumentacja z klauzulą zastrzeżone); (2) Zapasowe Stanowisko Kierowania²⁹ (dokumentacja z klauzulą zastrzeżone) oraz (3) Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego Województwa Lubuskiego.

(akta kontroli str. 554-585, 812, 853)

Dyrektor WBiZK wyjaśnił, że zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi na wojewodzie ciąży obowiązek utworzenia Głównego Stanowiska Kierowania w swojej stałej siedzibie oraz w zapasowym miejscu pracy, którego lokalizację uzgadnia z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych. Ze wskazanych miejsc wojewoda realizuje zadania związane z kierowaniem bezpieczeństwem narodowym.

Ponadto w przypadku wystąpienia potencjalnych zagrożeń mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo publiczne wojewoda powołuje Wojewódzki Zespół Zarządzania Kryzysowego na bazie Wojewódzkiego Centrum Zarządzania Kryzysowego w swojej stałej siedzibie.

Jednocześnie wojewoda pełni funkcję terenowego organu obrony cywilnej, do którego zakresu działania należy kierowanie oraz koordynowanie przygotowań i realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej na terenie województwa.

Wszystkie wyżej wymienione funkcje Wojewoda Lubuski realizuje z jednego wyznaczonego i przygotowanego stanowiska kierowania w siedzibie Lubuskiego

²⁵ Nakazanych do utworzenia w § 10 *Wytucznych Szefa Obrony Cywilnej Kraju z 2018 r.*

²⁶ Dalej: odpowiednio - SKOC i SKZO.

²⁷ Dz. U. z 2004 r. Nr 98 poz. 978, ze zm.

²⁸ Miejsce jest usytuowane w budowlu ochronnej. Właścicielem obiektu była jst.

²⁹ Miejsce nie jest usytuowane w budowlach ochronnych. Właścicielem obiektu była jst.

Urzędu Wojewódzkiego lub w zapasowym miejscu pracy. Kierowanie taką różnorodnością zadań z trzech różnych stanowisk jest fizycznie niemożliwe. Dlatego w Lubuskim Urzędzie Wojewódzkim przyjęto powyższe rozwiązanie i nie utworzono dodatkowych stanowisk kierowania (Stanowiska Kierowania OC oraz Stanowiska Kierowania Zadaniem Obronno-Mobilizacyjnymi).

Ponadto zwracam uwagę, że zgodnie z art. 6 k.p.a. organy administracji publicznej działają na podstawie przepisów prawa. Sformułowana w tym przepisie zasada praworządności oznacza, że podstawę materialnoprawną decyzji administracyjnej stanowić może tylko ustawa bądź przepisy wykonawcze wydane na podstawie i w ramach wyraźnego upoważnienia zawartego w ustawie. Natomiast wydawane bez upoważnienia ustawowego instrukcje czy wytyczne nie stanowią powszechnie obowiązującego prawa.

W ww. wyjaśnieniach dyrektor wskazał na obowiązujące normy prawne:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, - ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, - ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, - rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie przygotowania systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, - rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin.

Wojewoda wyjaśnił, że zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oraz w celu sprawnego realizowania zadań obronnych, obrony cywilnej oraz zarządzania kryzysowego Wojewoda Lubuski wyznaczył i przygotował Główne Stanowisko Kierowania w siedzibie Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego i w zapasowym miejscu pracy oraz Zapasowe Stanowisko Kierowania. Organizacja ww. stanowisk jest finansowana w ramach Programu Pozamilitarnych Przygotowań Obronnych ze środków przyznanych przez Ministerstwo Obrony Narodowej. W okresie do 22 kwietnia 2022 roku, w czasie obowiązywania ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony RP, żaden z aktów prawnych, w tym Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin, nie określał pojęcia Stanowisko Kierowania OC ani Stanowisko Kierowania Zadaniem Obronno-Mobilizacyjnymi. Brak umiejscowienia ww. struktur w aktach prawnych, uniemożliwiało finansowanie ich utworzenia ze środków finansowych z budżetu państwa, wojewoda nie mógł się również występować o środki finansowe na ten cel, ponieważ nie było podstawy prawnej. Żadne wytyczne, a tym bardziej zalecenia nie są podstawą do ubiegania się i wydatkowania środków finansowych z budżetu państwa. Jednocześnie zwracam uwagę, że zgodnie z art. 6 k.p.a. organy administracji publicznej działają na podstawie przepisów prawa. Natomiast wydawane bez upoważnienia ustawowego instrukcje czy wytyczne nie stanowią powszechnie obowiązującego prawa.

(akta kontroli: str. 510-511A, 801-806)

Stwierdzona
nieprawidłowość

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Realizacja zadań SKOC i SKZO do 22 kwietnia 2022 r. odbywała się w oparciu o infrastrukturę Zapasowego Miejsca Pracy i Zapasowego Stanowiska Kierowania, które to budowle były własnością jst. W związku z brakiem własnych budowli ochronnych

przeznaczonych na potrzeby funkcjonowania administracji publicznej w sytuacjach kryzysowych nie przeprowadzono badań w powyższym obszarze.

OBSZAR

3. Nadzór i kontrola realizacji zadań dotyczących przygotowania budowli ochronnych oraz prowadzenia ich ewidencji

Opis stanu faktycznego

3.1. Zgodnie z § 30 *Wytycznych Szefa OC Kraju z 2018 r.* w okresie objętym kontrolą (do 22 kwietnia 2022 r.) w *LUW* prowadzono zbiorcze zestawienie w formie tabelarycznej budowli ochronnych znajdujących się na terenie województwa, natomiast nie prowadzono zbiorczego zestawienia w formie tabelarycznej ukryć do doraźnego przygotowania z terenu województwa, co szerzej opisano w dalszej części wystąpienia, w sekcji „*Stwierdzone nieprawidłowości*” niniejszego wystąpienia.

W okresie objętym kontrolą *wojewoda* nie nadzorował (nie prowadził i nie zlecał przeprowadzenia kontroli) sposobu wykonywania obowiązków w zakresie przygotowania i aktualizacji ewidencji budowli ochronnych i ukryć do doraźnego przygotowania przez szefów obrony cywilnej jst na terenie województwa, co szerzej opisano w dalszej części wystąpienia, w sekcji „*Stwierdzone nieprawidłowości*” niniejszego wystąpienia.

Z wykazu budowli ochronnych³⁰ wynika m.in., że na terenie województwa znajdowało się jeden schron i 35 ukryć, w tym:

- na terenie Gorzowa Wlkp - znajdowało się 28 ukryć;
- na terenie Zielonej Góry - dwa ukrycia;
- na terenie Słubic - trzy ukrycia;
- na terenie Kostrzyna nad Odrą i Zbąszynka po jednym ukryciu;
- na terenie Szprotawy - jeden schron;
- w pięciu przypadkach brak było danych dotyczących wytrzymałości;
- w dwóch przypadkach brak było danych dotyczących roku modernizacji, w 31 przypadkach wpisano, że budowle nie były modernizowane, a w trzech przypadkach wpisano daty modernizacji (2002 r., 2006 r. i 2012 r.);
- w zakresie stanu przygotowania podano: w 28 przypadkach - przygotowanie częściowe, w pięciu przypadkach - do remontu lub przeprowadzenie dużego remontu, w dwóch przypadkach stan przygotowania oceniono jako dostateczny, a w jednym jako dobry.

W okresie objętym kontrolą pracownicy *LUW* przeprowadzili łącznie 849 kontroli³¹, w tym 28 kontroli przeprowadzonych przez *WBiZK* w zakresie obronności, z których cztery³² było kontrolami dotyczącymi problematyki OC prowadzonymi w starostwach powiatowych. W żadnej z kontroli obszaru OC, nie kontrolowano stanu przygotowań budowli ochronnych do użycia zgodnie z przeznaczeniem oraz rzetelności prowadzenia ewidencji budowli ochronnej.

Urząd nie był kontrolowany w zakresie objętym niniejszą kontrolą NIK przez inne podmioty (organy, instytucje).

(akta kontroli: str. 457, 554-585, 614-617, 696, 697-721, 733-734, 735-736)

³⁰ Obejmującego dane w zakresie: miejscowości, adresu, administratora, przeznaczenia (M - dla mieszkańców, Z - dla zakładów pracy), typu (S - schron, U - ukrycie), wytrzymałości, pojemności osób, roku budowy, roku modernizacji i stanu przygotowania.

³¹ W tym: 180 w 2020 r.; 319 w 2021 r.; 350 w 2022 r. Nie uwzględniono danych dotyczących kontroli zrealizowanych w 2023 r. z uwagi na fakt, że w *LUW* obowiązuje roczny okres sprawozdawczy.

³² W tym: trzy w 2020 r. i sześć w 2021 r.

3.2. Ze sprawozdania dotyczącego charakterystyki istniejących zasobów budownictwa ochronnego w województwie lubuskim sporządzonego na koniec grudnia 2020 r. i 2021 r. wynika m.in., że na 41 budowli ochronnych 35 to budowle wymagające remontu. Z wykazu budowli ochronnych województwa wynika na 36 pozycji³³ trzy były modernizowane (2002 r., 2006 r. i 2012 r.), w dwóch przypadkach brak było danych odnośnie modernizacji, a w pozostałych przypadkach obiekty nie były modernizowane (31 szt.).

Zmniejszenie liczby budowli ochronnych nastąpiło z następujących przyczyn:

- a) na pisemny wniosek³⁴ dyrektora Nowego Szpitala w Kostrzynie nad Odrą³⁵, z którego wynikało m.in., że rozpoczęta modernizacja w 2020 r. pomieszczeń piwnicznych zakończona w 2022 r. spowodowała, że pomieszczenia ujęte w miejskich i wojewódzkich planach jako budowle ochronne, po modernizacji przystosowano do pomieszczeń tlenowni, rozprężania i magazynu butli tlenowych. W związku z powyższym szpital wystąpił o zdjęcie z planu budowli ochronnych - trzech ukryć. Pismem z 18 listopada 2022 r. z upoważnienia wojewody dyrektor WBiZK poinformował burmistrza Miasta Kostrzyn nad Odrą o zdjęciu z ewidencji wojewody trzech budowli ochronnych o nr ewidencyjnych;
- b) pismem z 17 stycznia 2023 r.³⁶ prezydent Miasta Gorzów Wlkp. poinformował, że w trakcie sprawdzania stwierdzono brak występowania budowli ochronnej przy ul. Szczecińskiej 25 w Gorzowie Wlkp. Na miejscu lokalizacji zastano wyrównany teren, wskazujący na rozpoczęcie prac budowlanych związanych z nowo powstającą inwestycją. W związku z powyższym wniesiono o nieumieszczanie budowli ochronnej w wykazie. Wojewoda poinformował prezydenta Miasta Gorzowa Wlkp. o zdjęciu z ewidencji wojewody budowli ochronnej o wskazanym nr ewidencyjnym.

Dyrektor WBiZK wyjaśnił, że (...) do 4 grudnia 2018 r. do czasu wydania Wytocznych Szefa Obrony Cywilnej Kraju w sprawie zasad postępowania z zasobami budownictwa ochronnego jednostki samorządu terytorialnego nie miały obowiązku wnioskowania do wojewody o wykreślenie budowli ochronnej z ewidencji ze względu na brak przepisów prawnych w tym zakresie. W okresie obowiązywania wytycznych jednostki samorządu terytorialnego z terenu województwa lubuskiego nie wnioskowały do wojewody o wykreślenie budowli ochronnych z ewidencji. W dniu 18 października 2022 r. Burmistrz Miasta Kostrzyn nad Odrą zwrócił się do Wojewody z wnioskiem o zdjęciem 3 obiektów z ewidencji wojewody argumentując swój wniosek faktem, że Nowy Szpital w Kostrzynie nad Odrą Sp. z o.o. przeprowadził modernizację pomieszczeń ujętych w planie miejskim jako budowle ochronne - ukrycia dla pracowników i pacjentów Szpitala. Obecnie w tych pomieszczeniach znajduje się tlenownia, rozprężalnia oraz magazyn butli tlenowych. Gmina informowała, że obecnie pomieszczenia te nie spełniają warunków/wymogów budowli ochronnych - ukryć dla ludności. W dniu 17 stycznia 2023 r. Prezydent Miasta Gorzowa Wlkp. zwrócił się do Wojewody z wnioskiem o zdjęcie 1 obiektu z ewidencji wojewody argumentując swój wniosek faktem, że w trakcie sprawdzania stwierdzono brak występowania budowli ochronnej przy ul. Szczecińskiej 25. Na miejscu lokalizacji zastano wyrównany teren, wskazujący na rozpoczęcie prac związanych z nowo powstającą inwestycją. Biorąc powyższe pod uwagę wojewoda wyraził zgodę zgodził się na wykreślenie przedmiotowych budowli ochronnych z ewidencji. Nadmieniam, że

³³ Lata budowy 1936 - 1995.

³⁴ Pismo znak OC Nowy Szpital/2/2022 r. z 10 października 2022 r.

³⁵ Złożony za pośrednictwem burmistrza Miasta Kostrzyn nad Odrą - pismo z 13 października 2022 r.

³⁶ Pismo WZK-II.5550.1.2023.KSz.

po wejściu w życie ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny wytyczne SOCK z dnia 04 grudnia 2018 r. również przestały obowiązywać.

(akta kontroli: str. 455-456, 457, 459-463, 465-468, 614-617, 722-725)

3.3. Stosownie do wymogu wynikającego z § 3 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie działania szefów OC, wojewoda dokonał oceny stanu przygotowań obrony cywilnej województwa za 2019, 2020 i 2021 r.

Analiza rocznych „Ocen stanu przygotowania w zakresie ochrony ludności i OC” wskazywała, że w latach 2019-2022 LUW nie ponosił kosztów na budowle ochronne, w tym na bieżące utrzymanie schronów, bieżące utrzymanie ukryć oraz remonty schronów.

(akta kontroli: str. 386-419, 420-453, 512-553)

3.4. Ocena stanu przygotowania ochrony ludności i obrony cywilnej przesłana została do Szefa Obrony Cywilnej Kraju. Do dnia zakończenia kontroli brak było informacji zwrotnej.

Zgłaszane w 2019 r., 2020 r. i 2021 r. wnioski i uwagi wojewody - Szefa Obrony Cywilnej Województwa dotyczyły następujących spraw:

1) do czasu uchwalenia ustawy o ochronie ludności istnieje potrzeba nowelizacji rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin, przy czym nowelizacja powinna polegać na:

a) uzupełnieniu aktualnej struktury szefów OC o szczebel najniższy, tj. o określenie zakresu działania, kompetencji i obowiązków kierowników instytucji, podmiotów gospodarczych i innych jednostek organizacyjnych. Co daje umieszczenie tych jednostek w wykazie, jako przewidzianych do prowadzenia przygotowań i realizacji przedsięwzięć w zakresie obrony cywilnej, jeśli w tym rozporządzeniu, lub innym akcie prawnym, nie będą określone zadania z zakresu obrony cywilnej, które kierownicy tych jednostek zobowiązani będą realizować. Jedynym zapisem, z zakresu obrony cywilnej, dotyczącym przedsiębiorców jest zapis w ustawie o powszechnym obowiązku RP, z którego wynika, że przedsiębiorcy mogą tworzyć formacje obrony cywilnej. Skutki nowelizacji tego zapisu, to masowa likwidacja zakładowych formacji OC.

b) dodaniu w § 3 rozporządzenia dwóch zadań pominiętych w czasie opracowywania rozporządzenia:

- przygotowanie i zapewnienie funkcjonowania budowli ochronnych oraz obiektów i urządzeń na potrzeby kierowania obroną cywilną,

- przygotowanie i zapewnienie funkcjonowania urządzeń specjalnych do likwidacji skażeń;

2) uregulowania prawnego wymagają zasady finansowania zadań obrony cywilnej. Należy jasno określić, że wykonywanie zadań obrony cywilnej jest zadaniem własnym powiatu, gminy, zakładu pracy (usunąć należy z kilku ustaw zapisy, że są to zadania zlecone administracji rządowej). Utrzymywanie takich zapisów jest i tak fikcją, ponieważ administracja rządowa nie ma wystarczających środków, aby je przekazać na realizację tych zadań samorządom.

W *Ocenach* nie odnoszono się m.in. do: (1) braku budowli ochronnych w 5 z 14 powiatów województwa lubuskiego; (2) braku realizacji *Wytycznych Szefa OC Kraju z 2018 r.* w zakresie m.in. nadzoru i kontroli oraz prowadzenia pełnej ewidencji budowli ochronnych; czy (3) kwestii wykazywania (91,7%) schronów i ukryć jako budowle wymagające remontu lub modernizacji.

(akta kontroli: str. 386-419, 420-453, 512-553, 614-615, 616-617)

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1) Wbrew wymogom określonym w § 68 pkt 2 *Wytycznych Szefa OC Kraju z 2018 r. w sprawie zasad postępowania z zasobami budownictwa ochronnego w latach 2020-2022*³⁷ zaniechano nadzoru nad przygotowaniem i aktualizacją ewidencji budowli ochronnych i ukryć do doraźnego przygotowania przez szefów obrony cywilnej jst na terenie województwa.

Do zakresu działania *WBiZK*³⁸ należało m.in. sprawowanie nadzoru nad przygotowaniem i zapewnieniem funkcjonowania budowli ochronnych i urządzeń specjalnych, a także obiektów i urządzeń na potrzeby zarządzania kryzysowego oraz kierowania obroną cywilną województwa oraz dokonywanie oceny stanu przygotowań obrony cywilnej województwa.

Ponadto z Planu obrony cywilnej województwa lubuskiego wynika m.in., że do zadań i obowiązków osób oraz podmiotów, którym powierzono realizację zadań obrony cywilnej należy sprawdzenie / kontrola stanu technicznego budowli ochronnych i ukryć dla ludności, gotowość techniczno-eksploatacyjna budowli i ukryć, naprawa lub modernizacja oraz budowa. Koordynatorem zadań jest wojewoda, który realizuje zadania przy pomocy *WBiZK*.

Z załącznika nr 6 do ww. planu wynika m.in., że realizuje się szereg przedsięwzięć związanych z budownictwem ochronnym, w tym: sprawdzenie stanu technicznego budowli ochronnych i ukryć, prowadzenie kontroli stanu technicznego budowli ochronnych i ukryć dla ludności oraz prowadzi się nadzór nad pracami budowlanymi związanymi z budową lub adaptacją istniejących.

Natomiast z corocznych Planów działania w zakresie obrony cywilnej szefa obrony cywilnej województwa lubuskiego³⁹ wynika, że realizacja zadań obrony cywilnej na dany rok skoncentrowana będzie na m.in. na prowadzeniu kontroli w zakresie realizacji zadań obrony cywilnej.

(akta kontroli: str. 3-60, 84-128, 130-183, 185-309, 327-350, 554-585, 696, 735-736)

Dyrektor wyjaśnił, że: (...) *rozdział 3 wytycznych Szefa OCK z dnia 4 grudnia 2018 r. w sprawie zasad postępowania z zasobami budownictwa obronnego określał zasady prowadzenia ewidencji budowli ochronnych. Zgodnie z § 30 i 31 przedmiotowych wytycznych szef obrony cywilnej województwa był zobowiązany prowadzić w formie tabelarycznej zestawienia: - ewidencji budowli ochronnych; - ewidencji ukryć do doraźnego przygotowania. Szef obrony cywilnej województwa otrzymywał je od szefa obrony cywilnej powiatu. Corocznie do marca 2022 r. otrzymywał ewidencję budowli ochronnych (schrony, ukrycia) w ramach corocznej oceny stanu obrony cywilnej na terenie powiatu. Natomiast nie były przesyłane ewidencje ukryć do doraźnego przygotowania, uznaliśmy, że takich nie ma. Dlatego na szczeblu województwa posiadamy tylko ewidencję budowli ochronnych.*

Rozdział 2 wytycznych Szefa OCK z dnia 4 grudnia 2018 r. w sprawie zasad postępowania z zasobami budownictwa obronnego określał zasady nadzoru i kontroli nad zasobami budowli ochronnych. Zgodnie z §14 i 18 przedmiotowych wytycznych szef obrony cywilnej gminy (wójt, burmistrz, prezydent miasta) nadzorował i kontrolował zasoby budowli ochronnych na obszarze gminy poprzez

³⁷ Do czasu obowiązywania *Wytycznych SOCK* – uchylone z dniem 23 kwietnia 2022 r.

³⁸ Zarządzenie Wojewody Lubuskiego z 11 maja 2016 r. w sprawie ustalenia Regulaminu organizacyjnego Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wielkopolskim.

³⁹ Lata 2020-2022.

prorowadzenie przeglądów budowli ochronnych prowadzonych przez przedstawicieli szefa obrony cywilnej gminy.

W latach 2020-2022 występowały znaczne utrudnienia w prowadzeniu przeglądów budowli ochronnych w związku z wprowadzanymi ograniczeniami spowodowanymi pandemią COVID-19, co praktycznie wykluczało ich prowadzenie. Administracja publiczna, a zwłaszcza komórki organizacyjne do spraw ochrony ludności i zarządzania kryzysowego realizowały przede wszystkim zadania związane z przeciwdziałaniem i zwalczaniem pandemii, głównie związanych z zaopatrywaniem podmiotów biorących udział w zwalczaniu COVID-19 w środki ochrony osobistej, sprzęt i aparaturę medyczną. Nie prowadzono również remontów i prac konserwacyjnych budowli ochronnych ze względu na brak postaw prawnych do finansowania tych zadań. § 79 wytycznych SOCK z dnia 04.12.2018 r. określał kto miał ponosić koszty realizacji tych zadań - właściciel lub zarządca budowli ochronnej. Od dnia 23.04.2022 r. z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (...) przestały obowiązywać wszystkie akty prawne i wytyczne dotyczące obrony cywilnej.

(akta kontroli: str. 857-859)

Z przekazanych NIK przez pracowników LUW dokumentów wynika, że prowadzona była wyłącznie ewidencja budowli ochronnych, a brak było zestawienia ukryć do doraźnego przygotowania. Ponadto pracownicy LUW prowadzili w jst kontrole w zakresie realizacji planowania obronnego, w zakresie realizacji zadań w ramach kierowania bezpieczeństwem narodowym⁴⁰, realizacji planowania operacyjnego⁴¹ czy w zakresie sposobu ustalania zadań, kontroli ich realizacji oraz stosowanych form i metod koordynacji i kierowania przygotowaniem obrony cywilnej⁴².

Przedmiotem ww. kontroli nie były zagadnienia dotyczące ewidencji budowli ochronnych, zasobów i stanu technicznego miejsc schronienia oraz zapewnienia mieszkańcom województwa miejsc schronienia w budowlach ochronnych. Zarówno w okresie objętym kontrolą, jak i po 22 kwietnia 2022 r. Wojewoda nie prowadził i nie zlecał przeprowadzenia kontroli w zakresie prowadzenia ewidencji oraz samych budowli ochronnych.

(akta kontroli: str. 455-457, 696, 735-736)

2) Mimo obowiązku wynikającego z § 30 (Rozdział 3 Zasady prowadzenia ewidencji budowli ochronnych i ukryć do doraźnego przygotowania) *Wytycznych Szefa OC Kraju z 2018 r. w sprawie zasad postępowania z zasobami budownictwa ochronnego w LUW* brak było zestawienia zbiorczego prowadzonego w formie tabelarycznej ukryć do doraźnego przygotowania na terenie województwa.

Ponadto zgodnie z § 68 pkt 2 ww. wytycznych przygotowanie oraz aktualizację ewidencji budowli ochronnych i ukryć do doraźnego przygotowania nadzorują szefowie obrony cywilnej województwa - w odniesieniu do szefów obrony cywilnej w jednostkach samorządu terytorialnego na terenie województwa.

(akta kontroli: str. 455-456, 457, 554-585)

Kierownik oddziału Planowania Cywilnego Ochrony Ludności i Spraw Obronnych wyjaśnił, że (...) *zgodnie z § 30 i 31 wytycznych Szefa OCK z dnia 4 grudnia 2018 r.*

⁴⁰ W 2021 r. przeprowadzono 12 kontroli w jst.

⁴¹ W 2022 r. przeprowadzono 12 kontroli w jst.

⁴² W 2021 r. przeprowadzono 4 kontrole w jst.

w sprawie zasad postępowania z zasobami budownictwa obronnego Szef obrony cywilnej województwa prowadzi w formie tabelarycznej zestawienia:

- ewidencji budowli ochronnych;
- ewidencji ukryć do doraźnego przygotowania.

Szef obrony cywilnej województwa otrzymywał je od szefa obrony cywilnej powiatu. Corocznie do marca 2022 r. otrzymywaliśmy ewidencję budowli ochronnych (schrony, ukrycia) w ramach corocznej oceny stanu obrony cywilnej na terenie powiatu. Natomiast nie były przesyłane ewidencje ukryć do doraźnego przygotowania, uznaliśmy, że takich nie ma. Dlatego na szczeblu województwa nie posiadamy tabelarycznej ewidencji ukryć do doraźnego przygotowania.

(...) Wychodziliśmy z założenia, że jeśli powiaty nie przesyłają tych informacji, to znaczy, że takich ukryć nie posiadają. (...) Zawierzaliśmy informacji z powiatów i dlatego nie podejmowaliśmy dalszych działań w tym zakresie.

(akta kontroli: str. 470-471, 819)

Kontrola wykazała, że m.in. Urząd Miasta Zielona Góra prowadził ewidencję ukryć do doraźnego przygotowania, a w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej planował wykorzystać budowle, które zostały zdjęte z ewidencji, po dokonaniu niezbędnych prac budowlanych i organizacyjnych.

(akta kontroli: str. 854-856)

OCENA CZĄSTKOWA

Zdania związane z prowadzeniem zestawienia zbiorczego budowli ochronnych oraz ewidencji budowli ochronnych i ukryć do doraźnego przygotowania nie były wykonywane rzetelnie, gdyż: w LUW nie prowadzono wymaganego na podstawie § 30 Wytycznych Szefa OC Kraju z 2018 r. zestawienia zbiorczego prowadzonego w formie tabelarycznej ukryć do doraźnego przygotowania na terenie województwa.

W urzędzie nie sprawowano również rzetelnego nadzoru nad realizacją zadań w zakresie przygotowania budowli ochronnych i ewidencji tych budowli przez szefów obrony cywilnej jst. W szczególności, brak było nadzoru nad przygotowaniem do wykorzystania budowli ochronnych zgodnie z przeznaczeniem oraz aktualizacją ewidencji budowli ochronnych na obszarze województwa.

W LUW wywiązywano się z obowiązku dokonywania oceny stanu przygotowań obrony cywilnej województwa, w których odnoszono m.in. do zagadnień związanych z budowlami ochronnymi.

IV. Uwagi i wnioski

Uwagi i wnioski pokontrolne

Ze względu na zmianę uwarunkowań prawnych, tj. ze względu na uchylene z dniem 23 kwietnia 2022 r., ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej i wydanego na jej podstawie rozporządzenia będącego podstawą prawną do realizacji zadań z zakresu obrony cywilnej oraz niewprowadzeniem w ich miejsce nowych regulacji, które obejmowałyby tematykę budowli ochronnych, Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag ani wniosków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Zielonej Górze. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie

z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Zielona Góra, 27 września 2023 r.

Kontroler:

Dariusz Obierzyński
Główny specjalista k.p.

/podpisano kwalifikowanym podpisem
elektronicznym/

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Zielonej Górze

p.o. Dyrektor
Andrzej Aleksandrowicz

/podpisano kwalifikowanym podpisem
elektronicznym/